

LAW AND INTERNATIONAL LAW

Парадигма «права людини – муніципальні права людини – муніципальна людина» як стратегічний напрям розвитку державності в умовах глобалізації

Баймуратов Михайло Олександрович¹ ,
Кофман Борис Якович²

¹ доктор юридичних наук, професор кафедри політичних і правових наук;
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського; Україна

² доктор юридичних наук, старший дослідник,
професор кафедри права Університет імені Альфреда Нобеля; Україна

Анотація. У статті досліджується парадигма «права людини – муніципальні права людини – муніципальна людина» як стратегічний напрям розвитку державності в умовах глобалізації.

Ключові слова: глобалізація, права людини, місцеве самоврядування, сучасна державність, парадигма «права людини – муніципальні права людини – муніципальна людина».

Становлення феноменології демократичної правової державності в умовах однієї з новітніх та найскладніших форм глобалізації – правової, супроводжується активним пошуком нових напрямів, концептів, парадигм подальшого національно-державного і міжнародно-універсального розвитку, які б адекватно відображали його багатofакторну і багаторівневу об'єктно-суб'єктну змістовність і звантаженість, формуючи відповідні якісні і продуктивні конотації і наративи. Однією з найважливіших складових цих процесів виступає їх нормативно-правове супроводження і забезпечення, що скерована не тільки на забезпечення їх уніфікованості, загальності і стандартизації, а й крім того, що є не менш важливим, – публічності, яка скерована на активне і послідовне роз'яснення широким верстам населення їх телеологічних доміант, складових елементів, форм належної поведінки, а також ознак і можливих позитивних і негативних наслідків, що

LAW AND INTERNATIONAL LAW

мають значення для кожної людини. Разом з тим треба констатувати і розуміти, що в трансформаційних і модифікаційних процесах активно використовуються й давні універсально-управлінські сутності (управлінсько-нормативні парадигми), що спираються на основоположні настанови натуралістичної юриспруденції, що базуються на визнанні законів природного права та їх визначальної ролі в управлінні соціальними процесами [1, с. 12], що включають й нормотворчі та державотворчі процеси, формуючи феноменологію демократичної правової державності, особливо в умовах глобалізації. До таких давніх сутностей, безумовно, належить й парадигма «права людини – муніципальні права людини – муніципальна людина», що:

- по-перше, відображає логічний процес побудови пріоритетів розвитку людської цивілізації в умовах глобалізації, проникаючи на більш глибокий, реальний та повсякденний рівень існування і функціонування пересиченої людини в локальному соціумі, тобто там, де вона здійснює свій життєвий цикл (екзистенційний рівень – авт.);

- по-друге, враховуючи стратегічні орієнтири у гуманітарно-гуманістичних настановах, відіграє суттєву і системно утворюючу роль у формуванні демократичної державності, як державності, що скерована на задоволення екзистенційних потреб і інтересів людей (макрорівень – авт.);

- по-третє, виходячи з локального характеру виникнення, формування і реалізації саме прав людини, детермінує її визначальну роль у формуванні та функціонуванні правового простору місцевого самоврядування (далі – МСВ), як єдиного простору існування і функціонування людини у її екзистенційному вимірюванні та оптимального простору її життєдіяльності в межах природної територіальної людської спільноти – територіальної громади (далі – ТГ) (мікрорівень – авт.);

- по-четверте, використовуючи метод імітаційно-рольового моделювання, дає можливість розробити відповідні моделі поведінки людини в зазначених процесах, що викликають до життя нові та вдосконалені форми її життєдіяльності через їх наступну модернізацію і трансформацію: а) в умовах МСВ, б) в межах ТГ; в) в умовах філософського стану повсякденності, г) в процесі реалізації конституційно-правового статусу людини, г') при соціалізації людини, д) при формуванні атитюдів (поведінкових настанов), включаючи й правові атитюди, е) та втіленні останніх у габітуси (діяльнісно-праксеологічні настанови), включаючи й правові габітуси;

LAW AND INTERNATIONAL LAW

е) в процесі реалізації життєвого циклу людини; е) при вирішенні завдань фертильної частини населення щодо репродуктивного відновлення людського потенціалу ТГ;

- по-п'яте, досить вдало, емне, повно і аргументовано, чуттєво і змістовно, телеологічно і гносеологічно відображає стратегічні настанови існування, формування та функціонування демократичної правової державності в умовах глобалізації.

Філософсько-практичним підтвердженням наведених висновків, що володіють фактично методологічною властивістю, виступають стратегічні ознаки демократичної правової державності та МСВ, що: а) можуть бути охарактеризовані як екзистенційні по своїй природі, б) є бінарними по своєму функціональному прояву, тобто такими, що здійснюють подвійний і мультиплікативний ефект, - від успішного досягнення і реалізації яких залежить як існування та стабільне функціонування держави, так й правовий статус людини та її груп і асоціацій на локальному рівні соціуму, що існує в межах державної організації, в) виступають комунікаційними по своєму призначенню, бо містять в собі могутній інформаційно-управлінський потенціал, г) виступають онтологічно-наративними по своїй сутності, бо не тільки містять суттєві, а й проспективно-програмні смисли та конотації, що мають стійке значення та своє продовження у сучасній і темпоральній перспективі діяльності органів публічної влади, її посадових і службових осіб, г') носять не тільки змістовний, але й свідомо-психологічний характер, бо скеровані на усвідомлення широкими масами людей - з метою модифікації їх поведінково-діяльнісних настанов у бік вирішення телеологічних настанов державницької феноменології, ба більше, д) всі такі висновки мають своє тактичне і стратегічне, пряме і опосередковане, первинне і другорядне, але все ж важливе інформаційне супроводження і забезпечення, що є цінним в контексті формування і реалізації нового покоління прав людини - інформаційних прав, е) крім того, всі вони виникають, формуються, реалізуються і вдосконалюються за допомогою організаційної, нормативної і організаційно-правової діяльності органів публічної влади, важливе місце серед яких займають органи МСВ, що не тільки сприяють формуванню правового простору МСВ, нарівні з органами державної публічної влади (законодавчі, виконавчі, судові), а й творчо і цілеспрямовано його формують - інтерпретуючи, деталізуючи, конкретизуючи, корегуючи їх рішення у своїй нормопроектній і нормотворчій діяльності у відповідності до локальних умов існування конкретної територіальної людської спільноти - ТГ.

LAW AND INTERNATIONAL LAW

До наведених стратегічних ознак можна віднести наступні:

А) *для демократичної правової державності:*

- конституційна легалізація основоположних принципів конституційного устрою держави і соціуму про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3 Конституції України [2]); народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (ст. 5); в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування (ст. 7) (*конституційно-легалізаційна ознака – авт.*);

- завдяки організаційній, нормотворчій та організаційно-правовій діяльності органів публічної влади держави та ТГ (органи МСВ, що сформовано самими ТГ) виникає, формується, розвивається і вдосконалюється державна муніципальна правова політика, що є своєрідним результатом «симфонії влад» – публічної державної влади та публічної самоврядної (муніципальної) влади [3] (*владно-прогностична ознака – авт.*);

- не має і не може бути ні одної людини (громадянина відповідної держави або іншої фізичної особи, що володіє іншим правовим станом (іноземство, апатридство, біпатридство, біженство тощо) і законно постійно знаходиться і проживає на території конкретної держави, яка б не була членом відповідної територіальної локальної спільноти – ТГ (*просторово-приналежна ознака – авт.*);

Б) *саме на рівні МСВ та в межах ТГ:*

- кожна конкретна людина здійснює свій життєвий цикл (*екзистенційно-основоположна ознака – авт.*);

- людина проходить соціалізацію, включаючи формування, прояв і реалізацію своїх інтересів, формування атитюдів та габітусів, включаючи й їх правові форми (*біхевіористично-поведінкова ознака – авт.*);

- людина реалізує свій конституційно-правовий статус (*державно-локальна ознака – авт.*);

- людина, її групи та асоціації формують свої комунікаційні відносини з аналогічними суб'єктами, органами публічної влади та іншими юридичними особами, реалізуючи свої самоврядно-ідентифікаційні, самоврядно-самодіяльнісні та самоврядно-розвиткові телеологічно обґрунтовані настанови

LAW AND INTERNATIONAL LAW

(комунікаційна ознака – авт.);

- людина, завдяки своїй життєдіяльності, використанню вже апробованих і формуванню нових форм життєдіяльності, формує та будує простір місцевого самоврядування, що через нормативно-правове супроводження і забезпечення з боку органів публічної влади, які сформовано самою ТГ (органи МСВ), а також через нормотворчість органів публічної влади держави, трансформується в правовий простір локальної демократії (трансформаційно-просторова ознака – авт.);

- людина, здійснюючи свій розвиток, реалізує свою репродуктивну функцію в локальному соціумі і формує базу для подальшого існування, функціонування і розвитку не тільки населення конкретної держави, а й всієї людської цивілізації (національно-глобалізаційна ознака – авт.);

- діями публічної влади держави та ТГ створюється локальна система охорони і захисту прав людини (локально-правозахисна ознака – авт.);

- формується простір формування, використання, реалізації та вдосконалення демократичних механізмів регулярного оновлення публічної влади і врахування інтересів та потреб людини, включаючи не тільки традиційні механізми прямої (безпосередньої) і представницької (опосередкованої) демократії, а й достатньо нові форми врахування локальної суспільної думки (партисипаторна /демократія участі/, деліберативна /дорадча демократія/, агрегативна /плюралістично-процедурна демократія/ та агональна демократія /застосування демократичних механізмів в процесі вирішення конфліктів/ тощо [4]) (демократично-технологічна ознака – авт.).

Отже, можна констатувати, що профільна парадигма «права людини – муніципальні права людини – муніципальна людина» не тільки органічно вписується в наведену систему ознак, завдяки: а) локальному характеру виникнення, прояву, використання і реалізації прав людини, б) локальному формуванню, прояву і реалізації муніципальних прав людини, що є яскравим свідченням перманентної муніципалізації державного життя, а також в) суто локальній ідентифікації виникнення, появи, формування та прояву феноменології «муніципальна людина», – але й активно формує та ефективно будує відповідний технологічно-соціальний і функціонально-нормативний ланцюжок, що володіє високим теоретико-праксеологічним та комунікаційно-реалізаційним потенціалом, що є оптимальним, ефективним і здійснюваним на рівні локального соціуму в умовах МСВ та в межах ТГ, а також г) формуванню середовища

LAW AND INTERNATIONAL LAW

енактивізму [5], бо саме в умовах МСВ та в межах ТГ людини-житель є «впаяною» як в локальний соціум, так й в систему довкілля, завдяки виникає почуття гармонійності існування людини і соціуму, формується оптимальне середовище для формування її екзистенційних інтересів та формування на їх основі відповідних атитюдів та габітусів, включаючи й правові, а також г') відповідає основоположним настановам демократичної правової державності, бо органічно поєднує основоположні гуманітарно-гуманістичні настанови щодо телеологічного призначення діяльності публічної влади, її органів, посадових і службових осіб в сфері визнання, легалізації, реалізації, охорони, захисту, гарантування прав, свобод і обов'язків людини, бо: 1. феноменологія прав людини передбачає створення і функціонування системи потенційних можливостей легально-управлінської та легітимно-функціональної природи, що дають реальну можливість кожній людині, що функціонує на території держави, в умовах МСВ, в межах ТГ, в умовах повсякденності реалізувати свої інтереси, що засновані на екзистенційних потребах, сформувавши процесі реалізації свого життєвого циклу відповідні атитюди і габітуси, включаючи правові – саме такими характерологічними рисами володіють конституційні права і свободи людини, що створюють її конституційно-правовий статус та фактично виступають основою (строю) правового статусу МСВ; 2. феноменологія муніципальних прав людини детермінує використання вже обкатаних протягом історичного темпорального періоду на локальному рівні соціуму, в умовах МСВ, в умовах повсякденності, – екзистенційних форм життєдіяльності та формування і розвиток нових таких форм, які апріорі можуть виникнути і можуть бути використані людиною тільки в межах ТГ, коли вона виступає її членом, – тобто, вони органічно пов'язані і детерміновані приналежністю користувача такими правами до локальної територіальної (муніципальної) людської спільноти – саме тому вони характеризуються високим комунікативним потенціалом, інтерсуб'єктивністю, особливою праксеологічною важливістю і функціональною оптимальністю. Враховуючи на той факт, що представниками вітчизняної муніципальної доктрини наведені муніципальні права людини ототожнюються з конституційними правами людини, але у їх локально-самоврядній інтерпретації [6, с. 190–191], чи рахуються як такі, що мають безпосереднє відношення до МСВ, бо з ним пов'язані [7, с. 6–44], наприклад, право на участь в МСВ, право на проходження служби в органах МСВ тощо – їх існування, причому, як в теоретичному, так й в

LAW AND INTERNATIONAL LAW

праксеологічному аспекті не викликає заперечень, бо саме вони акцентують особливу увагу на муніципалізації локального життя людини і формуванні особливого нормативного простору МСВ де таке життя відбувається; 3. феноменологія муніципальної людини виступає більш складним, багатфакторним і багаторівневим процесом, до якого залучено не тільки людину, а й її групи і асоціації, що функціонують на інституційній основі громадянського суспільства, – крім цього в цьому процесі приймають участь органи публічної влади, що формують відповідну статусність цій феноменології через формування відповідного нормативного простору МСВ в якому існує, функціонує і здійснює свій життєвий цикл людина, – але й суттєво впливає на процеси і тенденції формування демократичної правової державності в умовах глобалізації, бо наведені вище локальні фактори мають прямий вихід на найважливішу проблематику існування та функціонування всієї людської цивілізації, первинним суб'єктом якої виступає людина – житель і член ТГ.

Системно аналізуючи доктринальну позицію вітчизняного дослідника Боярського О.О. відносно муніципальної людини, під якою він розуміє: а) фізичну особу, що б) володіє різним правовим станом (громадянство, іноземство, апатризм, біженство та ін.), але в) не зважаючи на нього свідомо та ініціативно здійснює свій життєвий цикл в умовах повсякденності у рамках територіальної спільноти людей, об'єднаних загальними географічними, історичними та сучасними екзистенційними інтересами, цінностями і потребами, що г) можуть бути реалізованими тільки в умовах місцевого самоврядування, г') завдяки спільній синергетичній діяльності людини в межах територіальної громади та громадянського суспільства, завдяки діяльності органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів і органів місцевого самоврядування, які входять до його системи, що д) здійснюється на принципах самоорганізації, самодіяльності, самокерованості та самоврядування, е) з метою створення належних умов для супроводження і забезпечення існування та функціонування людського осередку, що має телеологічну домінують щодо продовження існування та подальшого розвитку людської цивілізації в умовах державно організованого соціуму [8, с. 117], – можна зробити однозначно-позитивний висновок, що наведені ознаки: А) виступають фактично характерологічними рисами, а точніше Б) ідентифікаційно-визначальними ознаками правового простору МСВ – суб'єктними, об'єктними, телеологічними, комунікативними, поведінково-діяльними,

LAW AND INTERNATIONAL LAW

системними, засадничими, інституційними, локально-глобальними тощо – в якому існує та функціонує людина, її групи та асоціації, органи публічної влади, інституції громадянського суспільства, інші суб'єкти, що знаходяться під загальнодержавною та міжнародно-правовою юрисдикцією, що у підсумку, становлять суб'єктну основу феноменології демократичної правової державності.

Резюмуючи викладе вище, можна дійти наступних висновків:

– змістовно-інформаційна складова парадигми «права людини – муніципальні права людини – муніципальна людина» на пряму сприяє розумінню її особливої ролі не тільки у виникненні, формуванні і розвитку демократичної правової державності, а й в інституціоналізації інституту місцевого самоврядування через формування його нормативного (правового) простору;

– феноменологія прав людини передбачає створення і функціонування системи потенційних можливостей легально-управлінської та легітимно-функціональної природи, що дають реальну можливість кожній людині, що функціонує на території держави, в умовах МСВ, в межах ТГ, в умовах повсякденності реалізувати свої інтереси, що засновані на екзистенційних потребах, сформувавши процесі реалізації свого життєвого циклу відповідні атитюди і габітуси, включаючи правові;

– феноменологія муніципальних прав людини детермінує використання вже обкатаних протягом історичного темпорального періоду на локальному рівні соціуму, в умовах МСВ, в умовах повсякденності, – екзистенційних форм життєдіяльності та формування і розвиток нових таких форм, які апріорі можуть виникнути і можуть бути використані людиною тільки в межах ТГ, коли вона виступає її членом;

– феноменологія муніципальної людини виступає більш складним, багатофакторним і багаторівневим процесом, до якого залучено не тільки людину, а й її групи і асоціації, що функціонують на інституційній основі громадянського суспільства, – крім цього в цьому процесі приймають участь органи публічної влади, що формують відповідну статусність цій феноменології через формування відповідного нормативного простору МСВ в якому існує, функціонує і здійснює свій життєвий цикл людина.

References:

- [1] Костенко О. «Натуралістична» юриспруденція і правова реформа в Україні. Вісник Національної академії прокуратури України. 2008. № 4. С. 12-19.
- [2] Конституція України: прийнята на V сесії Верховної Ради України

LAW AND INTERNATIONAL LAW

- 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 31. Ст. 140.
- [3] Григор'єв В. А. Становлення публічної самоврядної (муніципальної) влади в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.13 / кер. роботи М. О. Баймуратов; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2002. 18 с.
- [4] Була С., Гнатюк В. Локальна демократія як фундаментальна категорія в актуалізації проявів інституціонально-правових модусів місцевого самоврядування: кореляція, формалізація та схематизація основних понять. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2015. Випуск 6. С. 76-88.
- [5] Князева Е.Н. Энактивизм: концептуальный поворот в эпистемологии. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:UrtHCIsXTT0J:vphil.ru/index.php%3Foption%3Dcom_content%26task%3Dview%26id%3D835&cd=4&hl=ru&ct=clnk&gl=ua
- [6] Левенець А. В. Муніципальні права людини в Україні. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2014. Том 1. № 2/2. С. 189-196.
- [7] Батанов О.В. Муніципальні права людини в умовах глобалізації: тенденції становлення та особливості реалізації. Права людини в Україні та у зарубіжних країнах: проблеми теорії та нормативно-правової регламентації: колективна монографія / За заг. ред. Н. В. Мішиної. Львів-Торунь: Ліга-Прес, 2020. 392с.
- [8] Боярський О.О. Становлення феноменології муніципальної людини в межах громадянського суспільства і держави. Часопис Київського університету права. 2020. № 2. С. 110-118.